A Független Kisgazdapárt gazdaságpolitikai programja

Számvetés, kiindulópontok, irányok

2002. január hó

I. Kiindulópontok

A Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt Magyarország egyik legrégebbi pártja, az Országgyűlésben ma az egyetlen történelmi párt. A Független Kisgazdapárt hosszú fennállása alatt mindig azonos, vagy hasonló értékeket képviselt: politikája ötvözte a konzervativizmust és a szüntelen megújulást, a hagyományok megőrzését és védelmét, illetve a modernizációt és benne más országok hasznosítható tapasztalatainak átvételét és alkalmazását. A Független Kisgazdapárt mindig kiállt az ország függetlenségéért és az aktuális magyar érdekekért, de soha nem értett egyet a nemzeti elzárkózással. Mindig gyakorlatias politikát folytatott: a magyarországi viszonyok és összefüggések ismerete alapján az élet által felvetett kérdésekre keresett a gyakorlatban hasznosítható és hatékony választ. A kor követelményeitől és a lehetőségektől függően mindig jóléti társadalom építésére törekedett. A Független Kisgazdapárt mindig a nemzet érdekeit helyezte saját érdekei elé. Ezért lépett ki az MDF-fel kötött koalícióból és ezért nem lép ki – bár minden oka meglenne rá – a FIDESZ MPP-vel kötött koalícióból.

A Független Kisgazdapártot csak diktatúra tudta – időlegesen – eltávolítani a közéletből. Ma – sajnos – polgári köntösbe bújtatott diktatúra kiépítési szándékának vagyunk a tanúi. Ezt bizonyítja a félelem légköre: a megfélemlítések és a retorziók, a hatóságok és a büntetőjog felhasználása az ellenfelek ellehetetlenítésére, kiiktatására, sőt megsemmisítésére. Ezt bizonyítja a kettős mérce az események és az ügyek megítélésében és szankcionálásában. Ezt a törekvést bizonyítja az Országgyűlés ellenőrző szerepének szándékos és folyamatos korlátozása, az Országgyűlés egyéb (pl. döntési) kompetenciájának elvonása. (Különböző fondorlatos módszerekkel: az infláció szándékos alábecslésével, majd pótköltségvetés helyett a pénzköltés zárszámadásban való legalizálásával, vagy az autópályaépítés „kiemelésével” a költségvetésből, stb.). A polgári köntösbe bújtatott diktatúra kísérletére utal, hogy a közpénzek elköltéséről még csak nem is a kormány, vagy a miniszter, hanem egy olyan igen szűk csoport dönt, amelynek az Alkotmány szerint nincs ilyen szerepe. De az is, hogy a gazdasági kérdések széles körét önkényesen kiemelik a szokásos szabályozás alól (ld. például autópályaépítés, vagy országimázs), többek között a klientúraépítés érdekében. A diktatúrák jellegzetessége, hogy min-

den propagandává válik, aminek valódi feladata az agymosás, a vezetés, helyesebben a vezető minden áron való népszerűsítése. Akár saját kitüntetések alapításával és osztogatásával (ld. a Nemzet Színésze-díj, vagy Corvin-lánc), amelyek mellesleg a „hivatalos" állami kitüntetéseknél több anyagi előnnyel járnak. A diktatúrák sajátossága múlt nélkül a múlt kisajátítása (Ld.: Tisza, vagy Munkácsy), mások gondolatainak kisajátítása. Csak egyben van eltérés: a „panem et circenses"-ből mindenki számára csak a cirkuszi játékok maradtak.

A diktatórikus törekvést bizonyítja a Független Kisgazdapárt elleni összeesküvés a kétpólusú, valójában két pártból álló parlamenti rendszer bevezetése érdekében. Mindannyiunk elemi érdeke, hogy a demokrácia, amiért annyian áldozták életüket, fennmaradjon és megerősödjön. Csak demokráciában érdemes élni, a gazdaság szempontjából is ez kínálja a legtöbb lehetőséget és a gazdálkodáshoz a legtöbb védelmet. Ez biztosítja a legnagyobb társadalmi ellenőrzést. Csak demokráciában lehet viszonylagos esélyegyenlőség. A Független Kisgazdapárt a demokráciát képviseli. Ma egyedül a Független Kisgazdapárt képviseli a demokráciát.

A viharos magyar történelem során a rendkívüli feladatok megoldásában a Független Kisgazdapárt – kormánypártként és ellenzékben egyaránt – fontos szerepet vállalt. Az általa képviselt értékeknek és gyakorlati gazdaságpolitikájának köszönhető, hogy vezetésével a második világháború után bekövetkezett a csoda: az ország páratlanul gyors újjáépítése, a gazdaság működőképessé tétele, az utolsó békeév (1938) termelési színvonalának elérése, a három számjegyű infláció megfékezése, a forint megteremtése.

A rendszerváltás kényszerűen, de nem szükségszerűen a gazdaság működőképességének rendkívüli romlásával járt együtt. Kétségtelen, hogy a gazdaság átépítése, a piacgazdaság kiépítése önmagában is rendkívüli kihívást jelentett, amit csak fokoztak a gazdaság állapotából és körülményeiből adódó nehézségek. Elsősorban az eladósodás és a „hagyományos" szocialista piacok beszűkülése, a korszerűtlen gazdasági szerkezet, a termelési kapacitások gyakran rossz műszaki állapota és a sokszor elavult technológia. Vagy az infrastruktúra nem megfelelő kiépítettsége és rossz színvonala, stb.

De az is kétségtelen, hogy a gazdasági zavarok nagy része nem ebből, hanem a kormányok sodródásából, az összefüggő gazdaságpolitika hiányából és hibás intézkedésekből következett. Visszaesett a termelés, egész – nem egyszer viszonylag korszerű technikájú és technológiájú – ágazatokat számoltak fel, vagy juttattak áron alul külföldiek kezébe, megjelent és elviselhetetlen méretűre duzzadt a munkanélküliség. A korábbi mérsékelt áremelkedés után száguldó lett az infláció. Tovább nőtt az ország külső és belső adósságállománya, többször is veszélybe került a fizetőképessége. Az alkalmatlan irányítás árát az ország lakosságával, mindenekelőtt a kisemberekkel fizettették meg. Pedig a rendszerváltás számukra is az évtizedek óta sóvárgott jólét ígéretét jelentette. Nemcsak az életkörülmények romlottak, hanem a gazdaság megújulásának, a beruházásoknak a forrását is elszívta ez a „gazdaságpolitika". A Bokros-csomagban bevezetett ún. csúszó valutaárfolyam-politika, ami az érdemi gazdaságpolitikát volt hivatva helyettesíteni, csak a Horn-kormány ideje alatt 2300 milliárd forint árfolyamveszteséget és államadósságot okozott. Ha ez az eladósodás nem így, hanem gazdaságfejlesztés révén halmozódott volna fel, hol tartana ma a magyar gazdaság? Ebből a hatalmas összegből meg lehetett volna építeni ezer kilométer autópályát, modernizálni lehetett volna a vasutat, részben meg lehetett volna újítani az egészségügy és az oktatás elavult eszközeit, el lehetett volna kerülni a kutatás leépülését, óriási összegeket lehetett volna a kis- és középvállalkozások kedvezményes hiteleire fordítani.

A Független Kisgazdapárt a gazdaság rendbetétele, a tartós és érzékelhető gazdasági növekedés elindítása érdekében dolgozta ki és hirdette meg 1995. novemberében az Alternatív Gazdasági Programot, amelyben bebizonyítottuk, hogy a korábbi és az akkori kormány tevékenységének van valós alternatívája: a gazdasági-pénzügyi egyensúlyt nem veszélyezteti a megfelelő gazdasági növekedés, sőt az adósságproblémából is csak ez adhat kiutat. Megfelelő gazdaságpolitikával, a folyamatok összehangolásával a viszonylag szűkös lehetőségekből is sokkal vonzóbb és reális jövőkép vázolható fel. Tehát – színvonalas kormányzásra építve – további áldozathozatalok helyett széles rétegek, milliók helyzetében következhet be számottevő és folyamatos javulás.

A Független Kisgazdapárt Alternatív Gazdaságpolitikája – akár bevallják ezt, akár nem – fordulatot hozott a pártok meghirdetett elképzeléseiben. A Horn-kormány a propagandáját, szóhasználatát változtatta meg és egyszerre mindent lehetségesnek tartott, amit korábban tagadott. A FIDESZ – MPP nagyrészt átvette a kisgazda programot, érzékelve azt, hogy jó választási eredményt ezzel érhet el. Az 1998-ban megalakult koalíciós kormány programjában is meghatározó szerepet játszott a kisgazda gazdaságpolitika. A Széchenyi-terv ugyancsak nagyrészt erre épül.

A koalíciós erőviszonyok miatt a kormányprogram megvalósítása 2001-ig – a kisgazdapárt elleni puccsszerű fellépésig – sem volt következetes. Nem csoda, hiszen koalíciós partnerünk a koncepció maradéktalan megvalósításánál sokkal fontosabbnak tartotta a hatalomgyakorlást és hatalma megerősítését, ehhez pedig a különböző egyéb szempontok szerinti pénzosztogatást. De két és fél évig a Független Kisgazdapárt sok mindent ki tudott kényszeríteni és meg tudott akadályozni.

Még 1998-ban óriási támadás érte a kormányt a gazdasági növekedés miatt. Az ellenzék pénzügyi csőd veszélyére hivatkozva követelte a gazdasági növekedés leállítását. Fellépéséhez megnyerte a külföldi pénzügyi-üzleti körök támogatását. A kormány hajlott erre és csak az erőteljes kisgazda fellépés miatt állt el szándékától, a konjunktúra lehűtésétől, ami hosszú évekre meghatározta volna a gazdaság pályáját. Milyen lenne ma a gazdaság helyzete, ha ez nem így történik?

A pénzügyminiszter eltérve a meghirdetett elvektől adók emelését, illetve új adó bevezetését tervezte. Így fel akarta emelni a mezőgazdasági-élelmiszeripari termékek és az energia ÁFÁ-ját 12-ről 15 %-ra, a lakossági megtakarításokra forrásadót akart bevezetni, az ingatlanadóra rendkívül magas felső limitet akart megállapítani. Uzsoraszerű jövedéki adót akart kiróni a dohánytermékekre, ami a hazai dohánytermelőket lehetetlenítette volna el. Mindez ugyancsak a Kisgazdapárt miatt került le – nehezen – a napirendről. Heves és nehéz vitákban sikerült sok mindent elérni a mezőgazdaság és a vidék számára. A támogatási összegek jelentősen emelkedtek. Más kérdés, hogy a korábbi évtizedek mulasztásai miatt ezek sem voltak elégségesek.

A koalíciós kormányban a Független Kisgazdapárt három minisztériumot vezetett. (És ráadásként kapott egy minisztériumi osztály méretű „hivatalt”, ld. Phare-

ügyeket felügyelő tárca nélküli miniszter irodája.) A minisztériumok valamennyien a legnehezebb területek közé tartoztak. Különösen igaz ez a kibővült hatáskörű Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumra. Az új minisztérium megszervezése, ami a korábbi szervezeten kívül a vidékfejlesztést, a területfejlesztést, az építészetet, a mezőgazdasági célú vízgazdálkodást és vízhasznosítást, az állami tartalékolást is magában foglalta, önmagában is komoly kihívást jelentett. Ráadásul nagyrészt válságterületekről van szó, ahol több évtized megoldatlan problémáival kellett szembenézni, úgy hogy olyan időjárás nehezítette a feladatot, amilyen – különösen minden évben visszatérő jelleggel – százévenként fordul legfeljebb elő. Tetézte a gondokat, hogy egyik fő partnerünk, Oroszország pénzügyi válsága miatt hosszú időre „elveszett" egyik fő hagyományos piacunk.

A folyamatos válságkezelést és a fejlesztést párhuzamosan kellett megoldani. Úgy hogy szándékaink ellenére nem sikerült a minisztérium irányítása alá tartozó területeket és különösen a mezőgazdaságot össznemzeti üggyé tenni, kivonni a folyamatos és rendkívül éles támadások alól. A mezőgazdaság és a vidék fejlesztése legalább egy évtizede nélkülözte a stratégiát. A stratégiát, ami hosszú évekre és összefüggő rendszerben tartalmazza a legfontosabb feladatokat és hozzárendeli a fejlesztési forrásokat, megalkottuk és a kormány elé vittük. A mezőgazdaságban a rendkívül kedvezőtlen körülmények ellenére komoly eredményeket értünk el. Így pl. 1999-ben a szélsőséges időjárás ellenére nőtt az ágazat hozzáadott értéke. A bővülés (2,4 %) egyike az évtized legjobb eredményeinek.

Bevezettük és megerősítettük a földalapú támogatási rendszert. Létrehoztuk és kibővítettük a falugazdász hálózatot. A minőség javulását ösztönző feltételeket alakítottunk ki. Az ország területének jelentős részén iskolatej akciót indítottunk. A külpiacok kiterjesztése érdekében sikeres külgazdasági offenzívát hajtottunk végre. Mi eredményesen képviseltük a mezőgazdaság érdekeit az EU-s csatlakozási tárgyalásokon. (A földkérdésben is.) Megalkottuk azokat a projekteket, amelyek 5–10 évre megszabták a mezőgazdasági termelés feltételeinek hosszú ideje halogatott fejlesztését (belvízlevezető árokrendszer rekonstrukciója, az öntözés rekonstrukciója és bővítése, erdősítés, nagyarányú ültetvényrekonstrukció) és a kormánynál erre a célra és egyéb támogatásokra két év alatt (2001–2002) 192 milliárd forint többlet-

támogatást értünk el. (Ezt a hatalmas összeget nem erre fordítja az új vezetés.) És még sorolhatnánk a példákat. A 2000-ben megrendezett Országos Mezőgazdasági és Kirakodóvásár (OMÉK), ami a mezőgazdaság legfontosabb reprezentatív seregszemléje, bemutatta, hogy mekkora változást értünk el alig több mint két év alatt. Az elindított rendkívül pozitív folyamatok még nagyobb eredményeit azonban a minisztérium vezetése nem arathatta le. 2001-ben a hatalmas gabonatermés is az általunk elvégzett munka következménye. A kisgazdapárt ragaszkodott a külső üzletrész-tulajdonosok kártalanításához és vitte végig a parlamenti vitát. A Kisgazdapárt dolgozta ki a családi gazdaságok koncepcióját és alakította át ezek megerősítésére a támogatási rendszert. A Kisgazdapárt dolgozta ki a Nemzeti Földalap koncepcióját. Ez most valósul meg, igaz, teljesen más tartalommal. A minisztériumban ma érdemi munka alig folyik, a korábbi tevékenységet vizsgálják, a félelem légkörében nem könnyű dönteni, a döntés általában egyébként is másutt születik meg.

A magyar gazdaságban ma sincs fontosabb feladat, mint az érzékelhető és tartós növekedés biztosítása. Ez teremti meg a forrásokat a gazdaság megújulásához, a szerkezetváltáshoz, a versenyképesség javulásához, a mindenki számára garantált elvárható jólét megteremtéséhez. Ahogy az közismert, a rendszerváltás a gazdasági teljesítmények rendkívüli visszaesésével járt együtt. Ennek következtében nemcsak a fejlett országoktól való – korábban is tetemes – fejlettségbeli elmaradásunk nőtt, hanem valójában korábbi önmagunktól is elmaradtunk. Az évtized közepén elindult, majd jelentéktelen ütemek után megerősödő növekedés eredményeként 1999-ben értük el a 10 évvel korábbi színvonalat. Ez egyben azt is jelenti, hogy a gazdasági növekedés szempontjából tulajdonképpen elveszett tíz év.

Ami a mezőgazdaságot illeti, 1999-ben még kb. 30 %-kal kisebb volt a teljesítménye, mint 1989-ben. Ez annál sajnálatosabb, mivel a mezőgazdaság jelentős, ún. komparatív előnyökkel rendelkezik. Magyarország adottságai (éghajlat, a termőterület jelentős mérete és igen jó minősége, az állattenyésztés viszonylag kis mérete és ebből következően csekély környezetkárosító hatása, a történelmi léptékű termelési tradíciók, stb.) más országokhoz képest rendkívül kedvezőek a mezőgazdasági termelés számára. Így termékek hatalmas tömegeit képes jó, sőt kiváló minőségben és viszonylag alacsony költséggel, versenyképesen előállítani. A páratlan

adottságok tehát nincsenek kihasználva. Az alacsonyabb méretű termelés a külső pénzügyi egyensúlyra is kedvezőtlenül hat. A mezőgazdaság ugyanis egyike annak a két gazdasági területnek, amely az egyébként deficites külkereskedelemben–szolgáltatásforgalomban jelentős aktívumot képes termelni. Ez jelenleg 1,4 -1,6 milliárd dollár. (A másik az idegenforgalom, aminek bevételei nagyrészt mezőgazdasági-élelmiszeripari termékek eladásából-felhasználásából származnak.) A mezőgazdaság és az idegenforgalom aktívuma nélkül 4 milliárd dollárral kisebb lehetne az ország importja, ami szinte elviselhetetlen állapotokat okozna. De fejlettebb mezőgazdaság még jobban hozzá tudna járulni a külső pénzügyi egyensúlyhoz és/vagy a technika és a technológia megújulását biztosító nagyobb importhoz.

A gazdasági növekedésnek megfelelő belső és külső piacra kell épülnie. Piacgazdaságban sem csekélyek a gazdaságpolitika ezzel kapcsolatos feladatai, de kidolgozhatóak és alkalmazhatóak hatásos állami eszközei is. A most kibontakozó világgazdasági dekonjunktúrát külgazdasági offenzívával és a belső piac nagyobb szerepével kell ellensúlyozni. Különben a gazdasági növekedés most előrejelzett lényeges lassulása következik be, ami sürgető felzárkózásunkat és az életszínvonal joggal óhajtott emelését akadályozná. A gazdaságnak vannak olyan tényezői is, amelyek egyfelől a belső piac részei, másfelől a gazdasági expanzió nélkülözhetetlen feltételei. Ilyen az infrastruktúra, amelynek kiépítettségében és színvonalában ma is általában korszakos a lemaradásunk. Az infrastrukturális fejlesztésekben meghatározó feladat hárul az államra.

A gazdasági növekedésnek nemcsak tartósnak és jelentősnek, hanem hatékonynak is kell(ene) lennie. Ha a növekedés nem ilyen, tulajdonképpen elvész a többletforrás egy része. Ha viszont hatékony, akkor a növekményt meghaladó mértékben nő a felhasználható forrás. 1973, az első kőolajárrobbanás éve óta lényegében folyamatosan romlik a magyar termékek versenyképessége a világpiacon, amiből óriási veszteségek származnak. (Csak néhány olyan év volt, amikor javult a versenyképesség, de a romló tendenciát ez nem változtatta meg). A kiviteli árak lassabban nőnek, mint a behozataliak, ami a magyar áruk folyamatos leértékelődését fejezi ki. 1999-ben az ún. cserearány-mutató 29%-kal volt rosszabb, mint 1973-ban. Vagyis 1999-ben ugyanannyi áru behozatalához 29 %-kal többet kellett expor-

tálni, mint 1973-ban! Ha ez a romlás nem következik be, 1999-ben a külkereskedelmi forgalom óriási többletet mutatott volna (+7 milliárd dollár) a bekövetkezett hiánnyal (-3 milliárd dollár) szemben. Vagyis 3.000 milliárd forinttal többet lehetett volna 1999-ben fejlesztésre és fogyasztásra fordítani. (Összehasonlításul: beruházásokra ebben az évben 2.427 milliárd forintot fordítottak.)

A kormányok – beleértve a mostani kormányt is – csak a növekedés formális (propagandisztikus) oldalára fordítottak figyelmet. (Arról hallgattak, hogy a növekmény mekkora része veszett el, mekkora része használható fel.) 1999-ben például a GDP 4,2 %-kal nőtt, a 4 %-os cserearányromlás miatt viszont – ami a GDP 1,2 %-ának felel meg – a valós növekedés csak 3 % (4,2-1,2=3). A 3% pedig közepes ütem, nem olyan, amivel dicsekedni lehetne.

Természetesen a mi lehetett volna kérdésénél fontosabb, hogy mi lesz? A változtatáshoz ugyanis megvannak a megfelelő tapasztalatok. A fejlett világban gyorsan alkalmazkodtak a változó gazdasági környezethez és a cserearány ott is bekövetkezett romlása után megtalálták a folyamatos javítás módszereit. A Független Kisgazdapárt gazdaságpolitikája fordulatot alapoz meg a termék versenyképességének alakulásában. Adó-, vám- és támogatáspolitikával ösztönzi a magyar gazdaság magas energia- és anyagigényességének csökkentését, a hazai alternatív energiahordozók elterjesztését, a kutatás-fejlesztést és ezzel a termékek szellemi-műszaki tartalmának növelését, a minőség javítását, a komparatív előnyök kihasználását, a jobb marketingmunkát. Ezzel évi legalább 2-%-kal javítani lehet a cserarányokat, tehát a mai helyzethez képest már az első évben legalább 300-350 milliárd forinttal több forrás juthat beruházásokra és fogyasztásra. (Ez nagyjából kétszer akkora összeg, mint amennyit ma egy évben a költségvetés a mezőgazdaság támogatására fordít.)

II. Megoldandó feladatok

A tartós és jelentős gazdasági növekedésnek számos feltétele van, amiről a korábbi és a jelenlegi kormánynak kellett volna gondoskodnia, de nem, vagy alig történt előrelépés. Változatlanul megoldásra vár – többek között – az infláció leszorítása, az államháztartási reform, az infrastrukturális feltételek biztosítása.

1. Hatékony antiinflációs politika

Az árak növekedése – a bekövetkezett lassulás ellenére – még mindig háromszor akkora, mint amennyit az Európai Unióban elfogadhatónak tartanak. Nem véletlenül alacsony az elfogadhatóság küszöbe, hiszen az árak mai emelkedése is zavaros feltételeket teremt a gazdaság számára, akadályozza hatékony megszerveződését, a gazdaság érdekeivel ellentétes jövedelemátcsoportosításokkal jár. Valódi államháztartási reformra is nehéz vállalkozni ilyen árindexek mellett, mert a finanszírozási rendszereket „szétverheti" az árak és a költségek emelkedése. Különösen, ha az áremelkedést a költségvetés összeállításakor „alábecsülik".

A központi költségvetés bevételeit növeli a tervezettet meghaladó infláció. Ebből adódik a kormányok és különösen az Orbán-kormány inflációs érdekeltsége, bár a nyilatkozatok mindig az infláció elleni eltökéltségéről szólnak. A szándékosan alábecsült és „kézben nem tartott" inflációval ugyanis látszólag pénzt „teremthet", amit – ráadásul különösebb kötöttségek nélkül – osztogathat. Olyan módszerrel, amibe – bár költségvetésről van szó – nem igazán szólhat bele az Országgyűlés.

A jelenlegi kormány működésének minden évében jóval magasabb volt az infláció, mint ahogy tervezte. Ebből egyedül 1999-ben 280 milliárd forint „többletbevétele" származott, amit lényegében szabad pénzként oszthatott el. Úgy tett, mintha valami talált pénzt osztott volna el, kellőképpen ünnepelte is magát, pedig valójában az infláció segítségével jövedelemátcsoportosítást hajtott végre. Azok rovására, akik egyáltalán nem, vagy az inflációhoz képest keveset kaptak.

Itt emlékeztetünk arra, hogy amikor a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium megfogalmazta 413 milliárd forintos költségvetési igényét, azt a kormányfő azzal utasította el, hogy nincs meg a fedezete. Majd amikor az infláció alábecslését jelöltük meg az egyik lehetséges forrásként, a kisgazda szakértőket „kincskeresőknek", tehát komolytalanoknak minősítette. A tények viszont mást mutatnak. Következésképpen nem a megállapítással lehetett a miniszterelnöknek baja, hanem azzal, hogy a pénzt a mezőgazdaságnak szántuk.

Nem csoda, hogy az inflációval szembeni eltökéltség nem szilárd. A fellépés erejét az Európai Unió türelme szabja meg, a könnyű módszerek pedig kimerültek. Így megszűnt, valójában a gazdasági változások miatt teljesen okafogyottá vált a csúszó forintleértékelés, ami egykor az infláció motorja volt.

A szükséges bonyolultabb kormányzati lépések viszont rendre elmaradtak. Nem került sor adó- és járulékreformra. Nem került sor a természetes monopóliumok (posta, tömegközlekedés, víz, csatorna, gáz, áram, telefon, mobiltelefon, koncessziós autópálya, távfűtés stb.) árszabályozásának átvizsgálására és szükség szerinti felülvizsgálatára. Pedig a természetes monopóliumok a gazdaság igen jelentős részét adják. Árszabályozásuk „nagyvonalúsága” miatt azonban nem kényszerülnek tartalékaik feltárására, visszaélhetnek erőfölényükkel. Az árképletek ellenőrzése helyett több esetben (ld. földgázár) a kormány nem engedte meg a képlet szerinti áremelést. Ezzel semmit nem oldott meg, a társaságok igényük kielégítését fenntartják, csak a jövőbe halasztották.

A Kisgazdapárt következetesen kíván fellépni az inflációval szemben. Egyben rámutat arra, hogy a mezőgazdaságban elkerülhetetlen az árak viszonylag gyors növekedése. Az elmúlt években ugyanis a mezőgazdaság viselte az infláció elleni fellépés terheit, itt az árak az átlagosnál jóval lassabban nőttek. Az agrárolló nyílása, ami rontja az ágazat jövedelmezőségét és veszélyezteti működőképességét, ennek a következménye. A mezőgazdasági árak megindult gyorsabb növekedése ennek a szükségszerű kiigazítási folyamatnak, az elhalasztott áremeléseknek a jele. Az Európai Unióba való belépéssel megváltoznak az árarányok, megdrágulnak a mezőgazdasági termékek. A gazdaságpolitika infláció elleni fellépésének ezt a szükségszerű gyorsabb áremelkedést is ellensúlyoznia kell. Felmerül a kérdés, mi lett volna a hatása az árakra, ha megvalósul a pénzügyminiszter elképzelése: a mezőgazdasági termékek és az energia ÁFÁ-ját 12%-ról 15%-ra emelték volna?

Az infláció csökkentése érdekében meg kell változtatni a kormányzati gyakorlatot:

- kiterjedt adó- és járulékreform keretében csökkenteni kell a közterheket és ezzel a költségeket;

- meg kell fékezni a természetes monopóliumok áremeléseit. Az árképzésben feszes szabályozásra kell áttérni. Ez magában foglalja – a mai politikai nyomás helyett – az alapárak szakmai meghatározását, a felesleges költségek kiiktatását, az árak korrekciójának szigorú előírását, a gazdálkodási tartalékok felszínre hozását, az előzetes kalkulációk utólagos kontrollját. Az általános forgalmi adó kedvezményes, ma 12%-os kulcsát 5%-ra csökkentjük. Ez a háztartási energiánál is mérsékli az áremelési nyomást. Az üzemanyag-forgalmazásban – ahol a világpiaci árváltozások felfelé gyorsabbak, mint lefelé – megállapítjuk a haszon felső határát, az ezt meghaladó eredményt különadóval sújtjuk;
- a versenyszférában folytatni kell a piaci viszonyok kiépítését és ösztönözni a versenyt;
- kiterjedt energiatakarékossági programot kell kidolgozni és megvalósítani. Az energia drágulására ugyanis a jövőben is számítani kell. Az áremelés hatását a felhasználás viszonylagos csökkentésével lehet részben ellensúlyozni.
-

2. Valódi államháztartási reform

Az államháztartási reform szinte minden párt választási programjában hosszú idő óta szerepel. Az azonban amit ezen a címen a kormányok eddig megvalósítottak, okkal kelt bizalmatlanságot: az ilyen „államháztartási reform” a vállalkozások és a lakosság számára többletterhet, rosszabb ellátást, kényelmetlenséget jelent. Pedig az államháztartás valódi reformja megkerülhetetlen feladat. Óriási pénz beszedéséről és elköltéséről van ugyanis szó. Az alkalmazott koncepció, és módszerek nemcsak a bevételek tömegét határozza meg és nemcsak az elköltés eredményességét, hanem sok tekintetben a gazdaság fejlődését, növekedését és működőképességét, az életviszonyok alakulását.

2.1. A központi költségvetés reformja

A központi költségvetés reformja a közigazgatás új szerepkörének kialakítását, adóreformot, a költségvetés összeállításának reformját foglalja magában.

3.1.1.A közigazgatás új szerepköre

A jelenlegi kormány is adós maradt az államháztartási reform szempontjából az egyik legsürgetőbb feladattal: a közigazgatás átszervezésével, pontosabban megszervezésével. Pedig a gazdaságirányítás, amihez a gazdaságra gyakorolt hatása miatt a teljes minisztériumi és hivatali struktúrát soroljuk, hatalmas potenciált jelent, évente több ezermilliárd forinttal gazdálkodik, több tízezer alkalmazottat foglalkoztat. Ésszerű lenne tehát ezt a potenciált a gazdaság fellendítése érdekében megfelelően kihasználni. Ehhez a terület igazi megszervezésére van szükség, ami a gazdaság követelményeiből és a feladatokból indul ki. Meg kell határozni, hogy piacgazdaságban és a gazdasági fejlődés igényei szerint melyek az állam feladatai és a funkciókat fel kell osztani az ugyancsak meghatározásra kerülő intézmények között. A megfelelő hatáskör-koncentráció, a hasonló méret, az összefüggő területek intézményi összekapcsolása, a világos hatásköri és felelősségi viszonyok a koncepció kialakításának alapelvei.

Ehelyett az előző és a jelenlegi kormány idején is rendszerint öncélú, lényegében hatalmi-politikai változtatásokra került sor. Az ilyen átalakítások általában nemcsak értelmetlenek voltak, hanem a gazdaságnak több-kevesebb kárt okoztak, ahelyett, hogy elvárható módon javították volna a gazdaságirányítási potenciál kihasználását.

A mostani kormányzati ciklusban az egyetlen kivétel a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) létrehozása, ami korábban egymástól elszakított, de szervesen összetartozó területeket kapcsol össze és ezzel megteremti az összehangolt fejlesztésnek, az eszközök jobb hasznosításának a feltételeit. Az FVM azért is példaértékű, mert itt – a feladatoknak megfelelően – új minisztériumi szervezet jött létre.

Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium nevét Gazdasági Minisztériumra változtatták. De nem küszöbölték ki a Pénzügyminisztériummal való párhuzamosságokat: a PM sem kizárólag kincstári funkcióval rendelkezik, változatlanul foglalkozik gazdasági stratégiával. De ugyanezzel bízták meg a Miniszterelnöki Hivatalt is.

A többi esetben lényegében a személyi hatalom kiépítésének szándéka, hatalmi-politikai és propagandisztikus szempontok, sokszor pedig egyszerűen a „posztcsinálás” szándéka döntött. Ilyen lépés volt az egészségügy és a szociálpolitika különválasztása, a Szociális és Családügyi Minisztérium létrehozása. Ilyen volt az oktatás és a kultúra elkülönítése, vagy a külgazdasági feladatok egy részének a Külügyminisztériumhoz való átsorolása. A költözések miatt az említett intézmények legalább fél évig alig működtek. Ugyanez igaz a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium megcsonkítására, a nagy fejlesztési forrásokkal bíró hírközlés elvételére és a Miniszterelnöki Hivatalon belül Hírközlési Kormánybiztosság szervezése. Kifejezetten „személyre szabott” volt az Ifjúsági és Sportminisztérium létrehozása fél évvel a kormányváltás után (akkor, amikor a kiszemelt miniszter végre befejezte évtizedes egyetemi pályafutását), olyan létszámmal, ami egy helyettes államtitkárságnak sem felel meg. Önkritikusan állapítjuk meg, hogy a kisgazdapárt negyedik miniszteri posztja is valamiféle ráadás volt a koalíciós megállapodásban: a Phare-miniszer miniatűr hivatalának létrehozását, a Phare-ügyek elkülönítését az EU-s ügyektől gazdasági szempont nem indokolta. Ezzel a kormányban a tekintélyes minisztériumok mellett (FVM, BM, MeH, PM, HM, KüM) sok jelentéktelen kis minisztérium és hivatal vett részt (ISM, SzCsM, OM, KöM, NKÖM, Phare-ügyek), „természetesen” mindenütt miniszteri vezetéssel. (Az is miniszter tehát, aki 770 köztisztviselőt és a háttérintézményekben 15 ezer közalkalmazottat irányít és az is, akinek a sofőrrel együtt legfeljebb négy munkatársa van!)

A Miniszterelnöki Hivatalt felduzzasztották; létszámát és költségvetését rendkívüli mértékben megnövelték. A minisztériumok napi ellenőrzésére referatúrákat hoztak létre, amelyeket zavaros módon helyettes államtitkárok, vagy politikai államtitkárok vezetnek. Gyakorlattá vált, hogy a politikai államtitkárok közigazgatási feladatokat látnak el. Nemcsak a MeH-ben, hanem a PM-ben is, ahol két politikai államtitkár van. Az egyik dönt a társadalombiztosítás több ezermilliárd forintos költekezéséről. De olyanok is politikai államtitkárok lettek (a hozzátartozó juttatásokkal együtt), akik a MeH-ben főelőadói szerepkört töltenek be. A köztisztviselői törvény módosításával létrehozták a rendkívül magasan dotált főtisztviselői kart (a havi fizetés 800 ezer forint), amely a minisztériumokban működik, de köz-

vetlenül a miniszterelnöknek van alárendelve. A miniszterelnök tehát jelentősen megerősítette hatalmát, de a tapasztalatok szerint semmilyen problémáért nem érez felelősséget.

A kormány két évig nem törődött a köztisztviselők anyagi helyzetével, majd a választások küszöbén extra-méretű béremelést hajtott végre. A béremelést nem vitatjuk, azt azonban igen, hogy ez nem a nagyobb teljesítmény kikényszerítésével járt együtt és azt, hogy éles különbséget tett a köztisztviselők és a közalkalmazottak között. Ez utóbbiak valóban alacsony bérének emelése továbbra sincs napirenden.

A koncepciótlan módosítgatások helyett a terület megszervezésére van tehát szükség. A létszámában kisebb apparátus munkájában – a gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében – az alábbi tevékenységek és funkciók megerősítésére kell törekedni:

- a statisztikai és egyéb nyilvántartások rendbetétele, ami nélkülözhetetlen a valóban sikeres kormányzati munkához és államháztartási reformhoz. Normalizálni kell a helyenként még mindig kaotikus földnyilvántartást is;
- előrejelzések, piackutatások, elemzések a helyzet értékeléséhez. Rövid- és középtávú gazdasági tervezés a költségvetés jobb megalapozása érdekében;
- hatásvizsgálatokon alapuló időtálló törvényelőkészítés. Átfogó dereguláció végrehajtása;
- gazdaságmenedzselés bel- és külföldön, állami marketingfeladatok (ld. Agrármarketing Centrum). Gazdaságdiplomácia a magyar áruk elhelyezése, a magyarországi befektetési és idegenforgalmi lehetőségek megismertetése céljából;
- minőség- és fogyasztóvédelem. Eredményesebb fellépés a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás ellen. Aktívabb versenyhivatal és fogyasztóvédelmi felügyelőségek;
- kiterjedt és ingyenes tanácsadás kis-és középvállalkozók részére (adózás, építés, export, import, stb.) témában.

3.1.2. Adóreform

Az államháztartás bevételeiről az elvonások hivatottak gondoskodni. Az adó- és járulékpolitikában a mai kormány fordulatot ígért, ami azonban nem következett be, nem csökkent az elvonás mértéke. Hiába „teremtett” ehhez a gazdasági növekedés ideális feltételeket: hiába „gondoskodott” az államháztartási bevételek növekedéséről. Az elvonási mértékek csökkentése ösztönzést adott volna a gazdaság további növekedéséhez, következésképpen a bevételek további bővüléséhez is. A változtatáshoz azonban el kellett volna hinnie az Orbán-kormánynak az általa is hangoztatott gazdasági filozófiát, nem csak át kellett volna vennie az elképzelést. Ehelyett a kormány számára a reformot a kedvezményekkel való „játék” jelentette: egyfelől szűkítette a kedvezmények és a mentességek körét, másfelől – érdekköre szempontjainak megfelelően – újabbakat vezetett be.

Az elvonási politikában a fordulatot – nemzetközi tapasztalatok és egy magyar példa (a társasági adó mértékének felére való csökkentése ellenére nőtt az adóbevétel) alapján - a Független Kisgazdapárt hirdette meg 1995 novemberében. (1998-ban készült választási ún. rövidprogramjának is ez volt az egyik alaptézise.) Bebizonyítottuk, hogy a sarcszerű elvonások valósággal gúzsba kötik a gazdaságot, akadályozzák fejlődését, rontják versenyképességét, növelik a munkanélküliséget és gerjesztik a feketegazdaságot. (Tehát közvetve és közvetlenül korlátozzák az államháztartási bevételeket is.) Akkori és mai számításaink szerint az elvonási kulcsok átlagosan akár 25%-os csökkentése sem járna a bevételek visszaesésével, sőt azok tömegükben – a nagyobb gazdasági növekedés és ezen keresztül a teljesebb foglalkoztatás, a keresetek gyorsabb növekedése, továbbá a feketegazdaság egy részének integrálása miatt – valamelyest emelkednének is.

Az elvonásoknál mindenekelőtt az alábbi könnyítéseket tervezzük:

- személyi jövedelemadó: az adóterhelést – végső célként 25-30%-kal – folyamatosan csökkentjük, az adósávok és az adókulcsok számát fokozatosan szűkítjük;
- általános forgalmi adó: a nemzetközileg igen magas 25%-os kulcsot első lépésként 5 százalékponttal csökkentjük. A továbbiakban újabb csökkentésekre kerül sor, egészen addig, amíg a normál kulcs 15% nem lesz. A

kedvezményes kulcsot 12%-ról 5 %-ra mérsékeljük, ami – többek között a mezőgazdasági terméknél és a háztartási energiánál – mérsékeli az áremelési nyomást. A lakásépítés forgalmi adóját újból visszaigényelhetővé tesszük;

- a fogyasztási és a jövedéki adónál a terheket az inflációtól jóval elmaradó mértékben emeljük;
- a társasági adónál: a kedvezmények körét bővítjük, mindenekelőtt elérhetővé tesszük azokat a közepes vállalkozások számára;
- a helyi adókat is felülvizsgáljuk, alacsonyabb felső limitet állapítunk meg.

3.1.3. A központi költségvetés összeállításának reformja

A központi költségvetés kiadása 1999-ben 3.566 milliárd forint volt. A gazdasági fejlődés és az életviszonyok alakulása szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy ezt a hatalmas összeget milyen szerkezetben és milyen hatékonysággal költik el. Ma az eredményesség messze elmarad a lehetségestől, vagyis az említett 3.566 milliárd forintot sokkal jobban el lehetne költeni, jóval nagyobb lehetne a hozama. Tehát nagyobb lehetne a növekedés, kisebb lehetne a növekedés vesztesége, teljesebb lehetne a fogyasztás, stb. A költségvetés összeállításának ún. bázisszemlélete fennmaradt, aminél nem a feladatokból, hanem az előző évi összegből indulnak ki. Ettől jelentősen elmozdulni miniszterelnöki szimpátia, vagy antipátia esetén lehet, erős koalíciós partnernél pedig akkor, ha erős az érdekérvényesítés. De akkor is szakmai döntés helyett kompromisszumra kerül sor.

A költségvetés összeállítását a mai alku, pontosabban szubjektív alapokon nyugvó osztogatás helyett objektív, szakmai alapokra kell helyezni. Ez egyrészt a bázisszemlélet helyett a feladatokból és a lehetséges hatásokból való kiindulást jelenti. Másrészt azt jelenti, hogy az előrejelzésnek, de még inkább a tervezésnek az összeállítás minden szakaszában meghatározó jelentőségűvé kell válnia. A makroszámokban csakúgy, mint az egyes fejezeti előirányzatok számaiban. Ma a fő makrogazdasági számok előrejelzése – változatlan feltételeket valószínűsítve – a folyamat elején jut valamilyen szerephez. Ez a szerep ott sem erős, mivel az előrejelzett számok nem a várható értékeket, hanem a kormány szándékait, vagy

még inkább propagandáját jelenítik meg. Ezzel magyarázható, pl. az infláció rendszeres alábecslése, a növekedés „szokásos” fölébecslése stb. De ha pontos is lenne az előrejelzés, akkor sem vizsgálják, hogy az előterjesztett költségvetésnek milyen hatása van a makroszámokra. Később a költségvetés az alku eredményeként jelentősen átalakul, de a makroszámok már nem változnak. Csak szakmai költségvetésnek lehet valódi gazdaságszervező szerepe. Szakmai költségvetés összeállítása esetén a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés dupla akkora költségvetéshez jutna. De a MeH még negyedakkorához sem.

Reális és hatékony akkor lehet a költségvetés, ha később nem „borogatjuk fel”. Sem többletbevételek, sem váratlan kiadások esetén. Amennyiben az infláció alábecslése következne be, vagy más módon nőnek a bevételek, a különbözetet – érvényt szerezve az államháztartási törvény előírásának – a költségvetési hiány enyhítésére fordítjuk. A gazdaságot érő károk helyreállítására pedig elégséges nagyságú katasztrófaalapot hozunk létre. Ennek esetleges maradványa átvihető lesz a következő évre. A katasztrófaalap ilyen módon való képzésével elkerülhetjük a károk esetleges finanszírozását, a tárcák költségvetésének részbeni elvonását.

2.2. A társadalombiztosítás reformja

A Független Kisgazdapárt a gazdasági fejlődés szempontjából már az előző parlamenti ciklusban is meghatározó jelentőségűnek tartotta a társadalombiztosítás (egészségbiztosítás, nyugdíjbiztosítás) reformját, a társadalom és a gazdaság szempontjából hatékony megszervezését. A feladat megoldásában azonban a jelen kormány ideje alatt sem történt előrelépés.

Ezt bizonyítja az egészségügy mély válsága. Ahogy erre már akkor is rámutattunk, az átalakításban nem lehet sem a konkrét adottságoktól, sem az előfeltételektől eltekinteni. Az érintett terület állapota, múltbéli és jelenlegi elhanyagolása, szolgáltatásai hiányosságai miatt az átalakítás célja nem lehet valamiféle megtakarítás, költségvetési elvonás. A reformnak fejlesztéssel kell együtt járnia. Ezt indokolja a magyar lakosság páratlanul rossz egészségügyi állapota is. Egyúttal fel kell számolni azokat az irreális viszonyokat, amelyek a folyó gazdálkodást ma jellem-

zik (méltatlanul alacsony bérek és méltatlan körülmények: gyógyszer, étkezés, ágynemű stb.). Ez is további pénzt igényel.

Az Egészségbiztosítási Alap is óriási összegekkel (1999-ben 701 milliárd forinttal) gazdálkodik, oszt szét, használ fel. Működését a hiány és a pazarlás együtt jellemzi. A reform egyik fő feladata a tartalékok meghatározása és mozgósítása. Ehhez gazdálkodásuk átvilágítására lenne szükség, ami hosszú évek óta sürgető feladat, de amihez a jelenlegi kormány sem látott hozzá. A tb alapok államosításával 1.600 milliárd forintos költekezés felett szerzett közvetlen jogosultságot, döntési jogkört és az apparátusban kinevezési jogokat, de a kétségkívül létező tartalékokról összegszerűen változatlanul semmit sem tudunk.

A kormányt az egészségügy tartalmi kérdései közül ma is kizárólag az egészségbiztosítási alap hiánya érdekli. De nem készül reális költségvetés, nem tartható a hiány mértéke. Emiatt év közben szüntelen megszorításokra kerül sor, tovább rontva a működés feltételeit. Az infláció rendszeres alábecslése ezt a feszültséget még inkább kiélezi, a kiadások ugyanis lényegesen nagyobbak lesznek az előrejelzettnél.

Reális költségvetés nélkül nincs normális gazdálkodás. Fel kell tárni és mozgósítani kell az esetleges tartalékokat. A lakosság egészségügyi állapota alapján meg kell határozni az egészségügy feladatait (mennyiségi és minőségi értelemben egyaránt). Így például a szív- és vérkeringési, továbbá a daganatos betegségek népbetegséggé válása miatt évente sor kell, hogy kerüljön minden magyar állampolgár megelőző szűrésére. A feladatok skálája igen széles, egészen az életmentő műtétek alanyi jogon való garantálásáig terjed. A gyógyszertámogatások összegét úgy kell megállapítani, hogy a leghatásosabb gyógyszerek részesüljenek megfelelő támogatásban. (A mostani gyakorlat ezek jelentős részét kizárja a támogatásból, súlyos károkat és felesleges szenvedést okozva ezzel a betegeknek.) A feladatok normális ellátásához szükséges pénzt (ami az összes ésszerű költséget, pl. a mainál jóval magasabb bérköltséget is magában foglalja, továbbá tartalmazza az indokolt fejlesztési kiadásokat) biztosítani kell az egészségügy számára. A helyzet normalizálódásáig mindenképpen le kell állítani az egészségügyi intézmények privatizációját, ami ma inkább elkótyavetyélést, ajándékozást jelent. A felhasználásról – a hatékony gaz-

dálkodás előmozdítása céljából – részletes utókalkulációnak és tartalmi elemzésnek kell készülnie. Az alap ilyen módon adódó hiányát a kormánynak kell a központi költségvetésből finanszíroznia. Ugyancsak az államnak kell kompenzálnia azt a veszteséget, ami az infláció esetleges alábecsléséből ered.

Az alap bevételei a jövőben is döntően saját forrásból származnak. Ezeket ma korlátozza a foglalkoztatottság igen alacsony színvonala, a reálkeresetek alacsony értéke és az elvonás magas szintje (ami jövedelemeltitkolásra ösztönöz). Ezért tervezi a Független Kisgazdapárt a munkavállalói és a munkáltatói járulék együttes mértékének 10-15 %-os csökkentését. Jó gazdaságpolitikával a foglalkoztatottságban és a keresetekben is gyors előrelépés következik be, ami az egészségbiztosítási alap bevételeinek jelentős bővülésével jár együtt.

A Nyugdíjbiztosítási Alap 1999-ben 915 milliárd forintot költött. Bár itt a kiadások inkább kötöttek, mint az egészségbiztosításnál, elsősorban az alap működési kiadásainál (a hivatal működtetésében) jelentős tartalékok lehetnek. A gazdálkodás átvilágítása ezúttal is indokolt. A gazdaság mai állapota mellett a nyugdíjbiztosításban egy ideig fenn kell tartani az alap meghatározó jelentőségét. Különösen, ha javítani akarunk az idősebb generációk helyzetén, gondoskodni kell az ún. kisnyugdíjak lényeges emeléséről. Az alapnak a nyugdíjkorhatár indokolt visszaállítása miatt is szüksége van a fiatal generációk viszonylag magas befizetéseire.

A Független Kisgazdapárt szorgalmazza a méltatlanul alacsony nyugdíjak összegének lényeges emelését. Eszerint a legalacsonyabb öregségi nyugdíj összege a minimálbérével legyen azonos. Nem értettünk egyet a nyugdíjkorhatár felemelésével, szorgalmazzuk a nyugdíjkorhatár visszaállítását. Ez egyrészt olyan társadalmi vívmány, melynek fenntartását a lakosság egészségügyi állapota is szükségessé teszi. Másrészt a nyugdíjkorhatár felemelése kiélezi a ma is meglevő foglalkoztatási gondokat.

3. A belső piac

A jelentős és tartós gazdasági növekedést a kereslet megfelelő bővülésének kell alátámasztania. Ebben egyébként sem lehet lemondania – ahogy azt a Bokros-csomag tette – a belső piac szerepéről. Valamennyi fejlett ország – akármilyen le-

gyen is a mérete – gazdasági expanzióját jelentős részben belső piacaira alapozza. Most azonban a növekedés világméretű lelassulása miatt még fontosabb szerephez jut a belső piac.

A magyar gazdaság egyik deformációja a belső lakossági kereslet alacsony színvonala. Ez csak részben következik az ország gazdasági fejlettségéből, nagyrészt az elmúlt évek megszorító intézkedéseinek – a színvonaltalan gazdaságpolitikából következő kötelező „áldozathozatalnak" – a következménye. A reálkeresetek és a lakossági fogyasztás ma a 70-es évek elejének-végének a szintjén van. Nem csoda, hogy míg Ausztria gazdasági fejlettsége a háromszorosa hazánkénak, addig a keresetetek színvonala ott tízszer akkora, mint Magyarországon. A rendszerváltás egyik fő célja éppen a régóta sóvárgott jólét fokozatos megteremtése. Ennek érdekében végre a cselekvés mezejére kellene lépni.

A következő években tehát a belső piac sokoldalú megerősítésére kell törekedni. Ez egyfelől magában foglalja a lakossági jövedelmek dinamikus emelkedését. Előmozdítjuk a reálkeresetek érzékelhető növekedését, miközben szem előtt tartjuk a legalacsonyabb jövedelmű-fogyasztású rétegek helyzetének gyors javítását, a szegénység visszaszorítását. Ennek érdekében – állami eszközökkel – ösztönözzük a foglalkoztatást. A foglalkoztatottak 500 ezer fővel való bővítésével 14 %-kal emelkedik a lakossági jövedelemtömeg-kereslet. Ez majdnem annyi, mint ami a reálkeresetek évi 4 %-os növekedéséből adódik (+17%). Összességében 33%-kal nőhet négy év alatt a lakossági fogyasztás, amire az elmúlt évtizedekben nem volt példa.

Növeljük a családi pótlékot, látványosan emeljük a legalacsonyabb öregségi nyugdíj és a legalacsonyabb munkanélküli járadék összegét. (Mindkét esetben az aktuális minimálbérrel azonos mértékűre.) Központi támogatást adunk a közalkalmazottak bérének rendezéséhez, az orvosok és ápolók-ápolónők, a pedagógusok, a rendőrök és a tűzoltók bérének rendezéséhez. Az egész ország területére kiterjesztjük az iskolatej-akciót.

A fogyasztás gyors növelése megkerülhetetlen feladat. Ahhoz, hogy a fejlődés valóban harmonikus legyen és ne veszélyeztesse a külkereskedelem egyensú-

lyát, ki kell igazítani a fogyasztás deformálódott szerkezetét. A gazdaságpolitikának ezt a korrekciót a maga eszközeivel elő kell segítenie.

4.1. A belső piac helyettesíthetősége

A fogyasztás visszafogásának azért sincs értelme, mert a tapasztalatok szerint a belső piacot eddig sem volt képes a gazdaság a külső piaccal helyettesíteni. (Ez a jövőben a kezdődő világgazdasági dekonjunktúra miatt még kevésbé lehetséges.) A belső kereslet korlátozása nem vezetett az export növekedéséhez, a belső kereslet korlátozásának hatását a külpiacok nem tudták közömbösíteni, de sok esetben tompítani sem. Például a húsfogyasztás 1987 és 1999 között nagyobb mennyiséggel csökkent, mint amit a teljes húskivitel képvisel. De a belső piac korlátozása mellett megvalósított exportoffenzíva más értelemben is fékezi a gazdasági fejlődést. Az esetleges növekedés szigetszerűen megy végbe, nem „sugárzik szét” a gazdaságra. A technológiai megújulás is elszigetelt marad. Nem véletlenül. A hazai vállalkozások nagy részét kitevő kis- és középvállalkozásoknak a belső piac a meghatározó működési területe.

4.2. A fogyasztási szerkezet kiigazítása

Olyan változtatásokat kell végrehajtani, amelyek miközben helyreállítják a gazdaság megfelelő arányait, csökkentik importigényességét. Ezzel is el kívánjuk kerülni, hogy a lakossági fogyasztás bővülése esetleg a külkereskedelmi mérleg romlásához vezessen. Mindenekelőtt a magyar mezőgazdasági termékek fogyasztásának növelésére, a hazai turizmus és ezen belül a falusi turizmus fellendítésére, a lakásépítés és a lakásfelújítás számottevő bővítésére gondolunk.

A megszorító intézkedések miatt a hazai élelmiszerfogyasztás alapvető termékekből a két-három évtizeddel ezelőtti mértékűre esett vissza, lényegesen elmarad az európai országok nagy többségétől. A fogyasztás növelése egészségügyi szempontból is kívánatos, alapját az életszínvonal gyors növekedése teremti meg. Önmagában azonban ez nem elég, a fogyasztás normalizálódását felvilágosító programokkal kell segíteni, hiszen a szegényes fogyasztás egyfajta szokássá vált, amin az anyagi körülmények javítása még nem segít. De fejlődnie kell a nagy- és

kiskereskedelemnek is, fel kell készülnie a nagyobb mennyiség fogadására, raktározására és értékesítésére. A magyar termékek kiváló minőségét és azt, hogy magyar munkát és magyarországi munkahelyet jelentenek: az állami intézményeknek, tudatosítanunk kell. Ahogy ezt az FVM tette, kiállításokon kell bemutatni, mire képes a magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar. Tovább kell folytatni a kiváló magyar termékek védjeggyel való ellátását és népszerűsítését. Elő kell mozdítani a termékek homogén, azonos minőségben és nagy mennyiségben való termelését; a nemzetközi áruházláncokat meg kell ismertetni a magyarországi beszerzési lehetőségekkel.

A Független Kisgazdapárt a lakásszektorban is fordulatot tart szükségesnek. Százezrek lakásgondjain, a fiatalok lakáshoz jutási esélyein csak így lehet javítani. De ezt követelik meg a gazdaság érdekei is, hiszen a lakás a növekedés és a foglalkoztatottság meghatározó tényezője. 20 ezerrel több lakás építése az építőiparban 44 ezer, nemzetgazdasági szinten pedig – a közvetett hatások miatt – összesen 72 ezer állást teremtene. De nemcsak lakásépítésre, hanem a lakásállomány állagának megóvására is szükség van Ma mindössze néhány ezer lakás felújítására kerül sor, holott 170-250 ezer lenne az ésszerű teljesítmény. Ez pedig a nemzetgazdaságban újabb 120 ezer álláshelyet hozna létre.

Az elmúlt évtizedben a lakásépítést és -fenntartást valósággal elsorvasztották: 1999-ben például a teljesítmény (19 ezer lakás építése) az ’50-es évek mélypontját sem érte el. Az elmúlt években mindössze 20-28 ezer lakás épült, pedig a 4 milliós lakásállomány évente elavuló részének pótlásához 40 ezer lakást kellene építeni. Ezen felül további feladatot jelent a kb. 700 ezer komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakás, tehát lakhatásra alkalmatlan „lakás” kiváltása. A lakásállomány „régebbi” részének folyamatos romlását idézi elő a felújítások elmaradása.

Az Orbán-kormány új lakásépítési politikát hirdetett meg, ami azonban látnivalóan nem alkalmas a minimum 40 ezret elérő teljesítmény produkálására. A kedvezmények a módosabbakat érintik és elsősorban hitelekben nyilvánulnak meg. A lakossági jövedelmek kedvezőtlen alakulása miatt a lakásárak-építési költségek még inkább elszakadtak az átlagos jövedelmektől a hitel ezt a problémát nem képes áthidalni. Távlatilag a reálkeresetek és – a teljesebb foglalkoztatottságon keresztül

a családi jövedelmek – gyors növekedése teremti meg a lakásépítés gazdasági alapját. Addig azonban az építés előmozdítása csak támogatással, annak jelentős összegével mozdítható elő. Tehát számottevő tőkejuttatást kell adni az építkezőknek a kedvezményes hitel mellett. De kedvezményekkel kell támogatni a fontos gazdasági szempontoknak való megfelelést is. Például energiatakarékos lakás építéséhez a költségvetés 1 millió forinttal járulna hozzá. Biztosítani kell továbbá az általános forgalmi adó teljes összegének visszatérítését. Minden támogatás felidézi annak veszélyét, hogy a támogatott termék emiatt magasabb árú lesz, így az előállító is részesedik – az alapvető céllal ellentétesen – a támogatásból. Ezt a veszélyt csak kínálatépítő intézkedésekkel, valódi versennyel lehet mérsékelni.

Sokan a lakáskérdés megoldását a bérlakás intézményének feltámasztásában látják. Itt is felmerül azonban a költségviselés kérdése. A magyarországi bérek ma nem alkalmasak arra, hogy ebből tömegesen piaci lakbért lehessen fizetni. A lakás megfelelő állapotát még nonprofit ingatlankezelő cég esetén is csak magas lakbérek képesek biztosítani, vagy jelentős támogatást kell adni.

A Független Kisgazdapárt nemcsak a lakásépítés megduplázását, hanem a lakásfelújítások megsokszorozását is tervezi. Ezt az SZJA-ból nyújtott kedvezményekből ösztönözzük.

A fogyasztási szerkezet kiigazítása mellett a másik – ma is aktuális – feladat a feketegazdaság visszaszorítása. Ennek hiányában ugyanis a lakossági fogyasztás bővülése nemcsak a legális gazdaságot és nemcsak a hazai termelést és foglalkoztatást húzná maga után, hanem a feketegazdaságot és ebben a feketeimportot is. Ennek mértéke ma 1-1,5 milliárd dollárra becsülhető, vagyis a valóságban ennyivel nagyobb a külkereskedelem hiánya a kimutatott kb. 3 milliárd dollárnál. A feketeimportnál elmarad a közterhek befizetése is, ami az érintett termékeknél akkora tisztességtelen árelőnyt jelent, hogy még a gyenge minőségű termékek is könnyen eladhatók, miközben emiatt jó minőségű termékek eladhatatlanok.

4. Külső piac, külső finanszírozás

A dinamikus gazdasági növekedés természetszerű feltétele a külső finanszírozás biztosítása.

A külkereskedelem hiánya ma is jelentős: 3 milliárd dollár körül van. Ehhez adódik a feketeimport 1–1,5 milliárd dolláros értéke, tehát a valós hiány 4-4,5 milliárd dollár, ami biztonságosan finanszírozható. Megítélésünk szerint a hiány középtávon mindenképpen fennmarad. Leszorítására ugyan törekszünk, de csak az ésszerűség határai között. Nemzetközi egyezmény (GATT/WTO) egyébként is egyre szűkebbre szabja az export lehetséges támogatását. A nem jövedelmező termékek exportját különben sem erőltetnénk, mert ezzel rontanánk a cserearányt, növelnénk a magyar gazdaság veszteségeit. A csúszó forintleértékelés megszüntetése az arányok korrekciójával, a forint viszonylagos felértékelődésével járt. Bár fennmaradt és középtávon fennmarad a forint alulértékeltsége vásárlóerejéhez képest (a forint vásárlóereje alapján ma is kétszer annyit ér, mint árfolyama alapján), a folyamatos leértékelés megszűnése és az árfolyam-szabályozás változása miatt bekövetkezett felértékelődés rontotta termékeink ösztönzöttségét Igaz, az exporthatékonysági küszöb emelkedése javítja a cserearányt. .A kivitel természetesen továbbra is emelkedik. De nem olyan ütemben, ami a deficit eltüntetéséhez vezethetne. Az előnytelen világgazdasági helyzetben olyan exportteljesítmény elérése sem könnyű, ami nem emeli a deficitet. A gazdasági növekedés ugyanis értelemszerűen bővíti az importot.

A külkereskedelmi forgalomban egyedül a mezőgazdasági termékek kereskedelme mutat többletet. A mezőgazdaság aktívuma nélkül (+1,4-1,6 milliárd dollár) ennyivel nagyobb lenne a külkereskedelmi mérleg hiánya. A mezőgazdaság fejlesztésével és gazdaságdiplomáciai lépésekkel, valamint hatásos marketinggel a többlet tovább növelhető és növelendő. A mezőgazdasági termékek piacán már korábban megkezdődött a dekonjunktúra. Ennek ellenére a mezőgazdaság jó exporteredményt ért el, amiben meghatározó szerepe volt az FVM vezetőinek. Nemcsak idejében meghozott támogatási döntéseiknek és az export segítése érdekében kifejtett „lobbizásuknak”, hanem annak az agyonszidalmazott, de valójában nagyon sikeres agrárdiplomáciai offenzívának, amit megvalósítottak. Az agrárdiplomáciai offenzíva számos országban ismertette meg a magyar mezőgazdaságot, nyerte meg az országok kormányzati és parlamenti vezetőit a mezőgazdasági együttműködésnek, hárított el a kivitel útjából szinte leküzdhetetlen adminisztratív akadályokat.

Az ország lehetőségeinek és magának az országnak a megismertetésére nagy szükség van. Enélkül az idegenforgalom sem lehet eredményes. Ehelyett az Orbán-kormány mást valósított meg. Olyan, ráadásul rendkívül költséges, sok milliárd forintba kerülő propagandát, amely országimázs címén és nevén befelé kívánja eladni az országot, helyesebben annak vezetőjét. A kár kettős: a nyilvánvaló pénzkidobás és az, hogy az ország gazdaságának és termékeinek átfogó és hatásos népszerűsítése nem valósult meg. Pedig – tapasztalataink szerint – az együttműködés legfőbb akadálya nem termékeink és szolgáltatásaink minősége, hanem az ismeretlenségük.

A külkereskedelmi hiány finanszírozásában viszonylag nagyobb szerephez kell jutnia a szolgáltatásoknak és ezen belül is elsősorban az idegenforgalomnak. Ez az idegenforgalom minőségi fejlesztését jelenti: a kapacitások és a szolgáltatások ilyen értelmű fejlesztése mellett az infrastruktúra megfelelő kiépítettségét és állapotát, valamint a környezet megfelelő állapotát tételezi fel. Hiába vannak jó szállodáink, a hatást lerontja a szennyezett levegő, vagy építészeti értékeink és egyáltalán az építmények leromlott állapota. Az idegenforgalom központja Budapest, ahol jellemző az épületek málló vakolata, sőt a második világháborús lövedékek nyoma. Ez is mutatja az épületfenntartás sokoldalú jelentőségét és fokozatos megoldásának halaszthatatlan szükségességét.

A külkereskedelmi hiány finanszírozásában a tőkeimport is szerepet játszik. Ennek mértéke a kedvező gazdasági környezet miatt fennmarad. A külföldiek befektetései ugyanakkor belátható időn belül nem terjedhetnek ki a magyar termőföld megvásárlására. Ez ugyanis a mai földárak alapján és a mezőgazdaság mai helyzetében a jövő eladását jelentené: az értékes termőföld „elkótyavetyélését”, olyan mezőgazdaságot, ahol a kiváló adottságokat nem a mi javunkra használnák ki, ahol a magyar paraszt nem lehet tulajdonos, csak alkalmazott, bérmunkás. A haza nem eladó! Ezért az EU-csatlakozási tárgyalásokon a föld kérdését újratárgyaljuk.

5. Az infrastrukturális feltételek javítása

Az infrastruktúra a gazdasági növekedés feltétele, de egyben természetesen tényezője is: hozzájárul a növekedés üteméhez, kapcsolódó területeket húz maga után, munkahelyeket teremt. Ebből következően kétszeresen is súlyos károkat

okoz, ha nem megfelelő az infrastruktúra kiépítettsége és színvonala és különösen, ha a szükséges fejlesztések elégtelenek, elhalasztódnak, vagy leállnak. Az infrastruktúra végső soron a növekedésnek nemcsak feltétele, hanem akadálya is lehet.

A Független Kisgazdapárt már 1995 novemberében az Alternatív Gazdaságpolitikában bebizonyította, hogy az egyik kitörési pont az infrastruktúra fejlesztése, amihez rendelkezésre állnak a megfelelő források. Sajnos a jelenlegi kormány sem ért el fordulatot, de általában még előrelépést sem ezen a területen. A valódi sikereket ezúttal is sikerpropaganda és mellébeszélés volt hivatva helyettesíteni.

Autópályaépítés nélkül nem lehet eredményes területfejlesztést folytatni, nem lehet a válságrégiók helyzetét javítani, munkanélküliségi rátájukat csökkenteni Ma egyes térségek – közeli autópálya hiányában – kiszorulnak a magyar és a nemzetközi gazdaság fejlődéséből, e területeket elkerülik a hazai és a külföldi tőkebefektetések, új ipar nem települ ide, a mezőgazdasági termékek nehezen jutnak el a piacra, csak részben lehet a – sokszor egyedülálló – mezőgazdasági és idegenforgalmi adottságokat kihasználni.

A gazdasági növekedés és a területfejlesztés kulcskérdése az autópályépítés felgyorsítása. Ezt a kormányprogram is tartalmazza. Ennek ellenére majdnem két évig semmi nem történt. A munkát több százmilliárd forintos értéke ellenére közbeszerzési eljárás nélkül ítéltek oda. (Csak összehasonlításul: az FVM új vezetése az évi egy milliárd központi forrást igénylő iskolatej akciót – ami napi egy pohár ingyenes tejhez juttatta a gyermekeket – azért szüntette meg, mert a szállítók nem közbeszerzési eljárás alapján kerültek kiválasztásra.) Az autópályaépítésben a jól előkészített közbeszerzést az a kívánalom helyettesítette, hogy az építés fajlagos költsége legyen valamivel alacsonyabb, mint a korábban átadott szakaszokon volt. Miközben a szükséges utókalkuláció hiánya miatt ma sem tudjuk, hogy az mennyiben volt racionális. A közbeszerzés mellőzése azt is jelentette, hogy az EU erre a célra szánt segélyét, SAPARD-pénzeket nem vehettük igénybe. Tehát szükségtelenül kellett közpénzeket felhasználni.

A gazdasági szempontok más tekintetben is háttérbe szorultak; mind ez ideig egyetlen kilométer autópályát nem adtak át Erre minden bizonnyal a választásokra időzítve kerül majd sor. A propaganda tehát itt is előtérbe kerül, amit az is bizonyít,

hogy a kormány – átadás helyett – már a következő ciklusokra jelöli ki a térképen az újabb autópályák útvonalát.

A Független Kisgazdapárt elkerülhetetlennek tartja az autópályaépítés felgyorsítását és szakmai alapokra helyezését, a rendelkezésre álló közpénzek hatékony felhasználását és az EU-pénzek bevonását.

A vasúti infrastruktúra fejlesztése és felújítása is vontatottan halad, a rekonstrukciót néhány év alatt meg kellene valósítani. Fejlesztésre szorul a raktározás. Mindenekelőtt a mezőgazdasági kivitel költségeinek leszorítása érdekében jobban ki kell használni a vízi közlekedésben rejlő lehetőségeket, amihez kikötőket is kell építeni. Be kell fejezni a gátak megerősítését, az áradás egy részének elvezetésére – és a víz későbbi, pl. öntözési és turisztikai, stb. – hasznosítására víztározókat szükséges építeni. A mezőgazdasági exportlehetőségek kihasználása céljából is az áruszállítás szolgálatába állítjuk a hazai repülőtereket.

És fejlesztésre szorul a kereskedelem különösen, ha figyelembe vesszük a lakossági fogyasztás tervezett gyors növekedését. A hazai mezőgazdasági termékek fogyasztásának növelését állami eszközökkel mozdítjuk elő úgy, hogy azokban a körzetekben, ahol nincs fogyasztói piac, vagy csarnok, ott létesüljön. Az iparban ipari parkokat, a mezőgazdaságban agroparkokat hozunk létre. A mezőgazdaságban az ismétlődő belvízkárok csökkentésére végrehajtjuk a több tízezer kilométer hosszúságú belvízlevezető árokrendszer rekonstrukcióját. Az aszály következményeinek enyhítésére felújítjuk az öntözőműveket és kiterjesztjük az öntözhető terület határait.

Nemcsak az anyagi, hanem a nem anyagi infrastruktúra fejlesztése is halasztathatatlan feladat. Az egészségügyben és az oktatásban a leépítés helyett elindul a kapacitások megújulása. Kihasználjuk a gyógyturizmus lehetőségeit. A lakosság rossz egészségügyi állapotának javítására ösztönözzük a tömeg- és szabadidősport infrastruktúrájának bővítését, többek között uszoda- és fürdőépítési programot indítunk el. A versenysport létesítményeit a hazai adottságoknak és igényeknek megfelelően bővítjük.

6. Aktív foglalkoztatáspolitika – propaganda helyett

A Független Kisgazdapárt a leglényegesebb problémák megoldásában kíván komoly és valóságos haladást elérni. A munkanélküliség ezek közé tartozik, hiszen a társadalom jelentős részének sorsát keseríti meg, teszi reménytelenné. Ma is jellemző azonban a kormányzati közömbösség, formalizmus és alaptalan sikerpropaganda. Sőt elképesztő ötletek is a helyzet nem ismeretéről tanúskodnak.

A regisztrált munkanélküliek száma 1999-ben 404 ezer fő volt, a munkanélküliségi ráta 7%. A kormány fordulatról beszél. Természetesen van fordulat, de csak az ellátásban. Azt fél évre szűkítették; emiatt csökkent a regisztrált munkanélküliek száma. A ráta pedig azért javult, mert nőtt a gazdaságilag – tehát 15-74 év közötti – ún. aktív népesség száma, ami ugyancsak nem a gazdasági helyzetből, hanem a lakosság változó korösszetételéből adódik.

A kormány megítélésével ellentétben még akkor is súlyosnak tartanánk a problémát, ha a szám a munkanélküliség valós súlyát fejezné ki. 400 ezer munkanélküli helyzete – családjukon keresztül – 1,2–1,6 millió felnőtt és gyermek életét keseríti meg. Az ellátás szűkítése miatt azonban valójában ennél lényegesen nagyobb számról van szó. (Aki ugyanis kikerül az ellátásból, kikerül a regisztrációból is, olyan mintha nem is lenne.)

A munkanélküliség valós súlyát azonban még ekkor is alábecsüljük. 1990-1999 között 1,5 millió munkahely szűnt meg Magyarországon. Sokan ugyanis valamilyen módon el akarták kerülni a munkanélküli állapotot. Ehelyett több százezren inkább az eltartotti helyzetet választották, korengedményes vagy rokkantnyugdíjba mentek. Valójában azonban mégiscsak munkanélküliek. Ebből adódik a foglalkoztatottság alacsony színvonala, amin gazdasági és szociálpolitikai okokból mindenképpen változtatni kell.

A kormány semmit nem ért a munkaügyi helyzetből. A munkanélküliség visszaszorításáról szóló sikerpropagandáját hangsúlyozandó már egyenesen arról beszél, hogy kimerültek volna a hazai munkaerőforrások. Előállt azzal az ötlettel, hogy az elkövetkező években a környező országokból 15 millió embert kellene ezért betelepíteni. Majd a státustörvény felhígításával megkötötte a román partner-

rel azt a megállapodást, ami román ajkú munkavállalók tömegeinek lényegében korlátozásmentes beáramlását is lehetővé tenné.

A Független Kisgazdapárt sodródás és propaganda helyett aktív foglalkoztatáspolitikával lép fel a valós munkanélküliség csökkentéséért, a foglalkoztatottság növeléséért. Ösztönözzük a gazdasági növekedés munkaigényes szerkezetben való megvalósulását, átalakítjuk a munkaügyi központokat kifizetőhelyből valódi állásközvetítővé. Sokoldalú intézkedésekkel mérsékeljük a munkaerő- kínálatot: csökkentjük a munkaidőt, előmozdítjuk a részmunkaidős foglalkoztatást, visszaállítjuk a nyugdíjkorhatárt. Meghosszabbítjuk a képzést: kötelezővé tesszük a középfokú oktatást, növeljük a felsőfokú intézményekben továbbtanulók számát.

7. Vidékfejlesztés, területfejlesztés

A Független Kisgazdapárt szerint a fejlődésben a vidék korszaka kell, hogy következzen. Ezzel hangsúlyozzuk, hogy elfogadhatatlannak tartjuk a vidéki lakosság számottevő részének életkörülményeit, munkához jutási és tanulási esélyeit.

A kisgazdapárt azonban koalíciós partnerével ellentétben a vidékfejlesztést nem azonosítja a főváros-ellenességgel. Nemcsak azért, mert tudatában van annak, hogy a főváros általában nagyobb fejlettsége ellenére vannak olyan részei, ahol tíz- és százezrek élnek sokszor a vidékinél is méltatlanabb körülmények között, joggal tartva igényt emberi-emberibb életre. A főváros-ellenesség gazdaságilag is értelmetlen, hiszen a vidék gyorsabb fejlődését csak a meghatározó súlyú és jelentőségű fővárossal kölcsönhatásban érheti el. Ez pedig csak a főváros fejlődése mellett lehetséges. Az egész ország érdeke az is, hogy Budapest regionális gazdasági-pénzügyi-kulturális központtá váljon, Bécs, vagy Prága helyett. A gazdasági fejlődés következménye, egyben annak új lehetőségeit adja az agglomeráció kialakulása. Az eddigi fejlődés alapján megvan az esélye annak, hogy a Budapest–Bécs–Pozsony közötti háromszögben agglomeráció jöjjön létre. Tehát olyan terület, ahol a különböző, de egymást kiegészítő termelési kapacitások területileg egymásra épülnek, koncentrálódnak. Megfelelő gazdaságpolitikával támogatva-alátámasztva Európa egyik legfejlettebb területe jöhet létre.

Az eredményes vidékfejlesztés érdekében hoztuk létre a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumot, ami EU-tagországok számára is mintául szolgál. A vidékfejlesztés alapját ugyanis a mezőgazdaság sokoldalú és sokirányú fejlesztése adja, közvetlenül és közvetve (az általa keltett ipari, raktározási, élelmiszer-feldolgozási stb. igényeken, illetve turisztikai stb. lehetőségeken keresztül). A vidék és a mezőgazdaság intézményes összekapcsolása az eredményesség alapfeltétele.

A vidéki területek között is nagyok a fejlettségbeli különbségek, amit a területfejlesztésnek kell mérsékelnie. A kormány általános tartalékának igénybevétele helyett a minisztérium forrásainak átcsoportosítása, tehát más területfejlesztési célok háttérbe szorítása tette lehetővé a három leginkább elmaradott megye (Szabolcs–Szatmár–Bereg, Borsod–Abaúj–Zemplén, Nógrád) gyorsabb fejlődésének finanszírozását. A minisztérium vezetése a különböző támogatások megítélésénél is figyelembe vette a megyék helyzetét.

A vidék- és területfejlesztéshez megfelelő források kellenek. Ezek – minden erőfeszítésünk ellenére – bár százalékosan nagymértékben bővültek, az igényektől jelentősen elmaradtak. A lehetőségeket és az igényeket mindenképpen jóval közelebb kell hozni.

Budapest, 2002. január hó

Dr. Szabadi Béla